

STRESZCZENIE

Pojawienie się zjawiska globalizacji w naukach prawnych spowodowało dyskusję o wzajemnym upodabnianiu się, przenikaniu i dążeniu do zbieżności systemów prawnych, kultur prawnych. Powszechna europeizacja prawa w ramach Unii Europejskiej prowadzi do konwergencji kultur i systemów prawnych, usuwania odrębności prawa krajowego, ujednoczenia porządków prawnych i wytworzenia rozległej kazuistyki prawnej. Znajomość wyłącznie prawodawstwa krajowego jest niewystarczająca, ponieważ problemy, z jakimi stykają się prawnicy, dotyczą regulacji prawnych niejednokrotnie kilku państw. Trudno nie zauważyć, że dotychczasowe przepisy ulegają szybkiej dezaktualizacji, a dynamika rozwoju prawa unijnego wobec rosnących potrzeb przekracza wszelkie racjonalne wyobrażenia o ciągle zmieniającym się systemie prawa. Kształcenie uwarunkowane jedynie krajowymi rozwiązaniami wydaje się niewystarczające.

W tym kontekście temat dysertacji *Akademickie nauczanie specjalistycznego języka prawa do celów zawodowych. Glottodydaktyczne studium porównawcze (w kontekście polskiego i niemieckiego jako języków obcych)* nabiera istotnego znaczenia.

Weryfikacja kształcenia językowego na wydziałach prawa, konfrontacja systemów edukacyjnych państw członkowskich Unii Europejskiej w celu poznania wspólnych elementów i różnic kształcenia prawników zachęca do rozwijania specjalistycznej wiedzy w języku obcym i zdobywania umiejętności interkulturowych, które stanowią solidną podstawę warsztatu prawniczego. Niniejsza rozprawa porównuje dwa systemy edukacyjne: polski i niemiecki.

Biegła znajomość języków obcych jest niezbędna przy ubieganiu się o pracę na rynku pozbawionym granic. Podpisanie 19 czerwca 1999 roku *Deklaracji bolońskiej* rozpoczęło faktyczny proces integracji europejskiej w szkolnictwie wyższym. Przedstawione w teoretycznej części rozprawy – w formie długoletnich planów działań – strategie, programy edukacyjne, komunikaty, rekomendacje, raporty Unii Europejskiej analizują aktualną sytuację i zagrożenia, podkreślają rolę, jaką ma odegrać szkolnictwo wyższe w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy, i misję, jaką ma spełniać uniwersytet w XXI wieku. Polska, wdrażając postanowienia procesu bolońskiego w ramach *Europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego*, zobligowała się do:

- przyjęcia systemu czytelnych i porównywalnych tytułów zawodowych (licencjat, inżynier, magister), wspólnego kształcenia, wprowadzenia suplementu do dyplomu;

- wprowadzenia organizacji systemu kształcenia opartego na dwóch cyklach studiów I i II stopnia;
- wprowadzenia w szkołach wyższych systemu transferu i akumulacji punktów zaliczeniowych – kredytowych i korzystania z niego (European Credit Transfer and Accumulation System – ECTS).
- promowania mobilności studentów i nauczycieli akademickich.

Wdrażanie standardów europejskiej edukacji językowej, systemowych rozwiązań w życie w poszczególnych państwach wsparto przepisami prawa, które zostały w sposób usystematyzowany zaprezentowane. Ta część dysertacji poświęcona jest wyznacznikom europejskiej polityki językowej: wielojęzyczności i różnojęzyczności, poszanowaniu różnorodności językowej, edukacji między- i transkulturowej, wybranym koncepcjom kształcenia (dydaktyce komunikacyjnej i działaniowej, uczeniu się przez całe życie). Unia Europejska poprzez różne dokumenty stara się podnieść świadomość na temat wielojęzyczności i zachęcić obywateli do uczenia się języków obcych. Wspieranie różnorodności językowej jest związane z uznaniem równości wszystkich języków urzędowych państw członków UE, języków regionalnych i języków imigrantów. Oswajanie się z odmiennością kulturową, sprzężoną z różnorodnością, stało się zdaniem Przemysława Gębala celem nauczania języków obcych w europejskich systemach edukacyjnych (Gębał, 2019, s. 185-186). Zarówno Unia Europejska, jak i Rada Europy wspierają państwa unijne w realizacji polityki językowej spójnej z europejską polityką edukacji także w zakresie doboru metod nauczania oraz zasad kształcenia.

Konsekwencją rozwiązań programowych europejskiej polityki językowej są opisane w trzeciej części rozprawy narzędzia, które wpływają na ujednoczenie szeregu zbliżonych programowo założeń i umożliwią porównywanie systemów edukacyjnych. Rolą opracowanych dokumentów programowych: *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, *Europejskiego portfolio językowego*, *Systemu opisu pluralistycznych podejść do języków i kultur*, *Europejskiego profilu kształcenia nauczycieli języków*, *Europejskich ram kwalifikacji*, jest implementacja rozwiązań programowych do praktyki nauczania, która nastawiona jest na biegłe porozumiewanie się w pracy zawodowej językiem obcym specjalistycznym. Stworzone przez Radę Europy i Unię Europejską narzędzia stanowią próbę standaryzacji europejskiego kształcenia językowego i solidną podstawę dla praktycznego nauczania języków obcych oraz refleksyjnego stosowania innowacyjnych metod i form pracy. Kształcenie językowe studentów i nauczycieli języków obcych wydaje się dopasowane do wielojęzycznej rzeczywistości europejskiej. Fakt ten

wymaga nie tylko nowych rozwiązań programowych, lecz także refleksyjnego spojrzenia na koncepcje kształcenia CLIL (Content and Language Integrated Learning – zintegrowane kształcenie przedmiotowo-językowe), CALL (Computer Assisted Language Learning – nauczanie języków obcych wspomagane komputerowo) i MALL (Mobile Assisted Language Learning – nauka języków uwzględniająca użycie podręcznych urządzeń mobilnych), które spożytkują w sposób efektywny potencjał i talent studentów oraz pomogą nauczycielom akademickim ambitnie realizować misję edukacyjną według nowych założeń dydaktycznych i organizacyjnych.

Próba ujednoczenia szkolnictwa wyższego w Europie wymaga konkretnych decyzji rządów krajowych. Polskie szkolnictwo wyższe musiało zmierzyć się z dotychczasowymi przyzwyczajeniami, stopniowo przełamywać bariery mentalne, wyznaczać nowe cele kształcenia. Realizacja celów w odniesieniu do wdrażanych standardów europejskich w Polsce wymagała stosownych dokumentów prawnych i organizacji. Uzupełnieniem tej części pracy jest przedstawienie organizacji akademickiego kształcenia językowego na zajęciach z języków obcych, zwanych lektoratami, organizowanych przez akademickie centra językowe oraz opisanie ich oferty językowej. Ponadto ukazano dorobek akademickich ośrodków krzewiących nauczanie polszczyzny. Wprowadzenie w 2004 roku certyfikacji języka polskiego jako obcego stworzyło możliwość urzędowego poświadczania kompetencji językowej, stając się ważnym narzędziem promocji języka i kultury polskiej (Miodunka, 2013, s. 22).

W świetle ujednoczania procesu kształcenia w Europie warto podkreślić, iż we współczesnej edukacji student ze swoimi potrzebami znajduje się w centrum zainteresowania. Takie założenie stanowiło punkt wyjścia do skonstruowania *autorskiego modelu akademickiego kształcenia językowego*, uwzględniającego współczesne trendy i cele kształcenia językowego zorientowane na rozwój osobisty uczestników procesu dydaktycznego. Przygotowanie absolwentów szkół wyższych do wykonywania różnych zawodów prawniczych wiąże się z włączeniem do programu studiów nauki specjalistycznego języka obcego. Oczekiwania studentów i cudzoziemców studiujących w Polsce wpłynęły na modernizację programów nauczania, organizację studiów oraz stosowanie nowoczesnych koncepcji kształcenia także na wydziałach prawa.

Dopełnieniem komponentu teoretycznego pracy jest część badawcza, poświęcona kształceniu językowemu studentów na wydziałach prawa w Polsce i w Niemczech. Zarówno uczelnie niemieckie, jak i polskie starają się sprostać potrzebom rynku pracy i projektują

własne programy, zachowując krajowe i europejskie standardy kształcenia dla studiów prawniczych.

Procesowi reformowania systemów edukacji językowej towarzyszy transfer myśli glottodydaktycznej. Przedmiotem dociekań tej części pracy jest próba zebrania doświadczeń niemieckich i polskich w zakresie kształcenia językowego studentów prawa i skonfrontowanie ich z rozwiązaniami funkcjonującymi w obu systemach.

Rozprawie towarzyszy projekt badawczy składający się z trzech cykli. Pierwszy obejmuje analizę porównawczą założeń programowych, organizacji kształcenia językowego oraz rozwiązań dydaktyczno-metodycznych na wybranych niemieckich i polskich wydziałach prawa. Celem tej analizy jest holistyczne spojrzenie na programy kształcenia językowego w uniwersytetach w Polsce i w Niemczech, ukazanie podobieństw i różnic w nauczaniu studentów prawa języka obcego specjalistycznego. Badaniu na wydziałach prawa podlegają organizacja kształcenia językowego, założenia programowe, koncepcje i treści kształcenia. Drugi cykl obejmuje badania ilościowe przeprowadzone wśród studentów studiujących prawo w Polsce, którzy wybrali na lektoracie język niemiecki specjalistyczny, oraz badania przeprowadzone w grupie studentów uczących się polskiego języka prawa jako obcego w Niemczech. Na trzeci, jakościowy, ostatni cykl badawczy składają się wywiady przeprowadzone wśród nauczycieli akademickich uczących niemieckiego języka prawa w Polsce i wykładowców uczących polskiego języka prawa w Niemczech. Wspólnym punktem odniesienia, tzw. podstawą porównania – *tertium comparationis*, w opisywanym studium porównawczym są ponadnarodowe standardy europejskiego kształcenia językowego. Przeprowadzone badania umożliwiają sprawdzenie czterech hipotez badawczych oraz zredagowanie postulatów, które mogą stać się inklinacją dla sposobu organizowania kształcenia niemieckiego i polskiego języka prawa w porównywanych systemach. Ich porównawczy wymiar może stanowić bodziec do wdrożenia pewnych rozwiązań charakterystycznych dla systemu niemieckiego, posiadającego większe doświadczenie w organizacji i akademickim kształceniu językowym do systemu polskiego, wpływając tym samym na rozwój glottodydaktyki polonistycznej.

Bibliografia:

- Gębal P.E., 2019, *Dydaktyka języków obcych. Wprowadzenie*, PWN, Warszawa.
- Miodunka W.T., 2013, *10-lecie certyfikacji języka polskiego jako obcego i jej wpływ na nauczanie polszczyzny cudzoziemców*, „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 16-22.

Jenna Biedron